

‘שאני התם דאמר קרא ההוא – אחד ולא שנים’ – כתבו ראשונים (ריטב"א ותוס' רא"ש קדושין מג. ועוד), הטעם שהוצרכו למעט שנים ששחטו, כי לולא המיעוט היינו למדים שחיטה מהעלאה לחייב. קמ"ל 'ההוא' אחד ולא שנים. אבל בלאו הכי אין צריך לימוד מיוחד על כך, שהרי למדו מבעשתה – אחד שעשה חייב שנים שעשאוה פטורים.

ואם תאמר לפי זה קשה לר' יוסי בסמוך ששנים שהעלו פטורים, מדוע נצרך ללימוד על כך – יש לומר שלולא שמיעט הוה אמינא לרבות שנים מ'איש איש', ורק מפני שמיעט מ'ההוא' על כרחנו לומר 'איש איש' דברה תורה כלשון בני אדם, וכמו שכתבו התוס' (בב"מ לא:): שאין אומרים דברה תורה כלשון בני אדם אלא במקום הכרח. וכן מוכח מדברי ר' יוסי גופא בע"ז (כו). שאינו סובר 'דברה תורה...' – לפי שאין לו הכרח בדבר. וע"ש בתוס'.
יש מן האחרונים שכתב שמיעוט 'שנים שעשאוה' אינו אלא כלפי חיוב קרבן, אבל לא ומלקות יש – ולכך צריך מיעוט מיוחד (ע' בספרים המצוינים בהערות המהדיר בריטב"א (מוסה"ק) שם. וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב מג, ד, ובמצוין ביוסף דעת שבת ג).

‘ע"ב) ‘למעוטי שוגג אנוס ומוטעה’ – הריטב"א (בקדושין מג.) באר שעיקר הדרשה באה למעט מוטעה לפוטרו מן הקרבן, אבל אנוס – אין צורך להשמיענו שפטור מכרת ומקרבן [ודלא כתירוץ התוס' כאן]. וכן שוגג – פשיטא שחייב קרבן ופטור מכרת. 'ואשכחן טובא בתורת כהנים דדרשינן קרא למפטר שוגג מכרת אע"ג דלא איצטריך'. (ע' רש"י כאן ובפרשת בא יב, טו).
יש שרצו לומר שהשוגג וסובר שאין זו עולה ושחטה בחוץ, או סבר ששוחט במקדש – פטור מחטאת. והרמב"ן (בקדושין מג) דחה דעה זו. וע' תירוץ נוסף בחדושי הרשב"א בשם הראב"ד.
ובאבני נזר (אה"ע תמב) תירץ דהוה אמינא שבכך שלא נשאל על ההקדש ועל ידי כן יפטר מעונש שחוטאי חוץ (ע' ב"ב קכ:): הרי נחשב כעובר במזיד, קמ"ל כיון שבשעת איסור היה שוגג – פטור.

‘העלה וחזר והעלה...’ – ע' באורך במשנה למלך מעשה הקרבנות יט, יא; מנחת חינוך תמ, יב. וכן ע' בזבח תודה, שבאר וסיכם בפירוט את חילוקי שיטות הראשונים ודיניהם בסוגיא זו; חזון איש קמא, מ; שם כ (א), ז.

‘אמר ר' יוחנן: מאי טעמא דר' שמעון, דכתיב ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה... ואידך נמי הא כתיב ויקח מנוח? – הוראת שעה היתה’ – נראה שר' שמעון לשיטתו להלן (ק"ט:): שבזמן שילה הותרו במות יחיד, והעלאת מנוח היתה במת יחיד מן הדין ולא הוראת שעה, לכך למד משם שלעולם ההעלאה אינה טעונה מזבח. אבל ר' יוסי יסבור כפי הדעה שהבמות אסורות, והעלאת מנוח הוראת שעה היתה (כמו שאמרו שם), ולכך סובר שאין ללמוד משם העלאה ללא מזבח (ע' משך חכמה ויקרא ד, ו).

דף קט

‘ע"ב) ‘הקומץ והלבונה... שהקריב מהן כזית בחוץ – חייב... וכולן שחטרו כל שהו והקריבו בחוץ’ – פטור – על שיטות הראשונים השונות, בבאור המשנה ותיאומה עם הסוגיא דלעיל קח: – ע' בארוכה במשנה למלך (מעשה הקרבנות יט, יא); ובח תודה לעיל; חזו"א (קמא, מ); קרן אורה.

‘בהקטרה דהיכל דכולי עלמא לא פליגי’ – שמתחייב בכזית בחוץ. וכתב רש"י ששיעור פרס אינו

אלא מדרבנן. ואולם במשנה למלך (תמידין ומוספין ג, ב) נקט לעיקר כמו שכתבו התוס' (בכריתות ו ובפסקי התוס' בפ"ק. וע' חזו"א מנחות לד, א שכן משמע בתוס' מנחות נ. ששיעור פרס דאורייתא, ע"ש) ששיעור פרס הלכה למשה מסיני כאשר שיעורין של תורה, אלא שכך נאמרה ההלכה שבדיעבד שהקטירו כזית – יצאו. כתב המשל"מ להוכיח כדעה זו מכך שיחיד המפטם קטורת אינו חייב על פחות מפרס (או מנה שלם) – הרי ששיעור זה דאורייתא הוא ולא מדרבנן. והרש"ש כתב שלרש"י יצא שהיחיד שעשה כזית יתחייב. וכ"כ בשפת אמת (כריתות ו), וכתב להגיה שם בתוס'. וכ"ה בגליונות קהלות יעקב שם. ואולם גם בשטמ"ק שם כתוב כמו בתוס' לפנינו, ודחוק להגיה. וע"ע מנחת חינוך קג, יא. והשיג הרש"ע על המשל"מ בהל' כלי המקדש (ב, ח) שנקט שפטור בכזית, וכתב שנעלם ממנו סוגיתנו. אך לא נעלם ממנו, כי דבריו שבהלכות תמידין ומוספין משלימים דבריו שבהלכות כלי המקדש. וע"ע בספר הר צבי (כאן) שהעיר כיצד מותר להקטיר בשבת יותר מכזית, הלא מרבה בהקטרה. וע' בזה בשו"ת דובב מישרים ח"ב לט.

כי פליגי בהקטרה דפנים, דמר סבר 'מלא חפניו' דוקא, ומר סבר 'מלא חפניו' לאו דוקא. אמר ליה אביי: והא כי קא כתיבא 'חוקה', בהקטרה דפנים הוא דכתיב' – בחזון איש (זבחים ט, יז) הוכיח שגם רבה סובר שעצם החפינה מעכבת, וכעין קמיצה היא [גם נראה שאם חפן ואחר כך מוציא מחפניו לתוך כף ומקטיר מן הכף – פסול לכו"ע], אלא סובר רבה שאם משליך ממלא-חפניו כזית כזית – כשר, הגם שמצוותו ליתן מלא חפניו בבת אחת. ואילו רבי אלעזר סובר שהקטרה לחצאין, כזית כזית – פסולה אפילו כשמשליך מתוך חפניו, וא"כ לא מצינו שם הקטרה על קטורת של יוהכ"פ בפחות ממלא חפניו.

וזהו שהדגיש רש"י בדברי ר' אלעזר שמלא חפניו דוקא בבת אחת. ובוה מיישב קושית התוס', מדוע הוכרחו לפרש שלחכמים מלא חפניו לאו דוקא, הלא אפילו אם מלא חפניו דוקא מחייבים על כזית, כשם שמחייבים על קומץ בכזית – אלא שבקומץ כשר להקריבו לחצאין (כמו שפרש"י במשנה אליבא דרבנן) ולכך מחייבים על כזית בחוץ, אבל כאן אילו 'מלא חפניו' דוקא, היינו דוקא בבת אחת, ולא מצינו שם הקטרה בכזית (עפ"י חק נתן וחזו"א).

ומכל מקום המקטיר כזית בחוץ חייב לחכמים אעפ"י שאינו מקטירו ממלא חפניו, שודאי בחוץ אין צורך בכעין פנים, וכיון שכזית זה שהקטיר בחוץ ראוי הוא לפנים ליתנו לתוך חפניו ולהקטירו – הרי המקטיר דבר המתקבל בפנים וחייב (חזו"א שם).

ומדברי המשל"מ (תמידין ומוספין ג, ב) נראה שנקט כפי ההבנה הפשוטה שלרבה אם הקטיר ביוהכ"פ כזית בלבד – יצאו הציבור ידי חובתם. אך אפשר שגם לשיטה זו עצם מעשה החפינה מעכבת, וגם צריך שהקטורת תינתן מחפניו.

עוד פרטים בדין 'מלא חפניו' – ע' בספר אפיקי ים ח"ב ל.

*

שמירת החוקים והמשפטים

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו, ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה – אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו. ולא תהא

מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה. ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד, נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חול – מעל בה, ואפילו היה שוגג צריך כפרה, קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה, שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם, ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול.

הרי נאמר בתורה 'ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם' – אמרו חכמים, ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים. והעשייה ידועה – והיא שיעשה החוקים. והשמירה – שיהיה בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצוות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם. והחוקים הן המצוות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים: חוקים חקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן, כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החוקים, וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם – היה מוסיף דביקות בתורה, שנאמר 'טפלו עלי שקר זדים, אני בכל לב אצור פקודיך'. ונאמר שם בענין: 'כל מצותיך אמונה, שקר רדפוני עזרני'.

וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן. אמרו חכמים, שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד, שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה ציווי על החוקים, שנאמר 'ושמרתם את חקותי ואת משפטי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' (לשון הרמב"ם סוף הל' מעילה).

*

ענינים ורמזים בפסוק 'אדם כי יקריב'

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם
 מורה לנו בזה היאך אדם מקרב את עצמו להשי"ת; על זה איתא בתורת כהנים (פרשה ב,ז) ובגמרא (ב"ק מ:) **מן הבהמה** – להוציא את הרובע ואת הנרבע – שיהיה נקי בלא תנאף. **מן הבקר** להוציא את הנעבד – שלא יהיה לו התנשאות על שום בריה. **מן הצאן** להוציא את המוקצה – שלא יהיה בצוותא עם עוברי רצונו, כי מזה יש שורש העצבות. **ומן הצאן** להוציא את הנוגח – שלא יהיה בו שום כעס ורציחה וקפדנות.

וכן מנהיג הדור, שאדם ירצה להיות כפוף תחתיו, צריך להיות נקי מדברים האלו. **תקריבו את קרבנכם** איתא בתורת כהנים (ב,יא) מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות – שאין שתי נפשות דומין זה לזה, כי כל אחד הוא פרט בפני עצמו, אכן מצינו שכן או תלמיד, יש להם איזו השתוות לאביו או לרבו.

את קרבנכם – מלמד שהיא באה בנדבת ציבור. היינו מה שאדם מחדש עבודה להשי"ת, ואם הוא מבורר אומר השי"ת שראוי לנטוע זאת בכל ישראל, כמו שמצינו שכתוב בבועז (רות ב,ד) **ויאמר לקוצרים ה' עמכם**, ואיתא על זה בגמרא (ברכות נד.) התקינו שיהא אדם שואל חבירו בשם – שזה יתנטע בכל ישראל (מי השילוח ח"ב ויקרא).